

Het adolescentenstrafrecht in de praktijk: (nog) geen eenduidige zaak²

TPWS 2017/81

In deze bijdrage wordt de praktijk van het adolescentenstrafrecht sinds de wetwijziging van 1 april 2014 gezien, met specifieke aandacht voor de toepassingsgronden en de wijze waarop daar invulling aan wordt gegeven. Geconcludeerd wordt dat de praktijk op twee aspecten – de ernst van het gepleegde delict en de justitiële voorgeschiedenis – afwijkt van hetgeen de wetgever met voornoemde wetwijziging heeft beoogd. Bovendien valt uit de (onderzochte) rechtspraak niet consequent op te maken welke overwegingen ten grondslag liggen aan de rechterlijke beslissing om wel of niet het adolescentenstrafrecht toe te passen.

1. Inleiding

“Uitgangspunt is dat een jongvolwassen verdachte die ten tijde van het strafbare feit meerderjarig is volgens het volwassenenstrafrecht wordt berecht. Ten aanzien van een jongvolwassen die de leeftijd van 18 jaar maar nog niet die van 23 jaar heeft bereikt, kan de rechtbank besluiten het jeugdstrafrecht toe te passen indien daartoe grond wordt gevonden in de persoonlijkheid van de verdachte of de omstandigheden waaronder de feiten zijn begaan.”

Dit stelde de rechtbank Gelderland in een recent vonnis voorop in een zaak waarin de vraag voorlag of ten aanzien van een verdachte die ten tijde van het plegen van brandstichting, aanranding en vernieling 22 jaar was, het jeugdstrafrecht of het volwassenenstrafrecht moet worden toegepast.³ Deze reeds in 1965 ingevoerde wettelijke keuzemogelijkheid voor toepassing van het jeugdstrafrecht of het volwassenenstrafrecht voor wat betreft de op te leggen sanctie is recent herzien door de inwerkingtreding van de Wet Adolescentenstrafrecht (ASR).⁴ Waar de keuzemogelijkheid in art. 77c Sr voorheen zag op 18- tot 21-jarigen, is de bovengrens per 1 april 2014 opgerekt tot 23-jarigen. De Wet ASR beoogt een zo flexibel mogelijke sanctionering van adolescenten daders mogelijk te maken met als uitgangspunt dat niet langer de biologische leeftijd maar de individuele ontwikkelingsfase van dit type dader doorslaggevend is.⁵ Over de inhoud, implicaties en onderliggende ideeën van die wet

is reeds het nodige gezegd en geschreven, onder meer in de bijdrage van De Bruin in dit tijdschrift.⁶ Nu laatstgenoemde bijdrage echter dateert van vóór de inwerkingtreding van de Wet ASR en inmiddels ruim drie jaar praktijkervaring is opgedaan, bestaat alle aanleiding om eens te bezien hoe het ASR inmiddels in de praktijk zijn beslag heeft gekregen. Gelet op het korte bestek van de bijdrage kan het geen uitputtende beschouwing zijn. Dat is ook passend, aangezien er momenteel door het WODC een langdurig, veelomvattend onderzoeksprogramma getiteld ‘Monitoring en Evaluatie Adolescentenstrafrecht’ wordt uitgevoerd⁷ en het ASR bovendien niet in een continuüm wordt toegepast maar in de volle dynamiek van het hedendaagse jeugdstrafrecht met proeftuinen en andere ontwikkelingen.⁸ Tegen deze achtergrond en in aanvulling op andere verschenen publicaties⁹ wordt in de onderhavige bijdrage specifiek ingegaan op de gronden die gelden voor toepassing van het ASR en de wijze waarop daar door de rechter invulling aan wordt gegeven. Voordat daar echter in paragraaf 3 een analyse en beschouwing van zal volgen, worden eerst in paragraaf 2 enkele algemene lijnen geschetst over de toepassing van het ASR. De bijdrage zal worden afgesloten in paragraaf 4.

2. Toepassing van het ASR in het algemeen

Op 1 november 2016 informeert staatssecretaris Dijkhoff van het Ministerie van Veiligheid en Justitie de Kamer over de stand van zaken met betrekking tot de jeugdcriminaliteit.¹⁰ Specifiek in het kader van de voortgang van het ASR bespreekt hij in dat verband het WODC-onderzoeksrapport met daarin de eerste empirische bevindingen over de toepassing van het ASR in de eerste vijf kwartalen na de invoering, afgezet tegen de vijf kwartalen voor de invoering van het ASR.¹¹ Zowel de teneur van de conclusies van de onderzoekers als die van de staatssecretaris is positief en dat is ook wel begrijpelijk. Daar waar de jeugdcriminaliteit als zodanig nog altijd dalende is en het aandeel verdachten en daders van een misdrijf na 2007 onder de 12- tot 23-jarigen zelfs beduidend harder is gedaald dan onder volwas-

1 Universitair hoofddocent straf(proces)recht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en rechter-plaatsvervanger in de rechtbank Rotterdam.

2 Citeerwijze: S. Struijk, ‘Het adolescentenstrafrecht in de praktijk: (nog) geen eenduidige zaak’, TPWS 2017/81.

3 Rb. Gelderland 20 december 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:6900. Verderop in deze bijdrage zal nader op dit vonnis worden ingegaan.

4 Stb. 2013, 485, i.w.tr. 1 april 2014, Stb. 2014, 33.

5 Dit ziet ook op art. 77b Sr. Deze juridische evenknie van art. 77c Sr maakt het mogelijk om aan 16- en 17-jarigen een volwassensanctie op te leggen. De onderhavige bijdrage richt zich primair op de toepassing van art. 77c Sr.

6 A. de Bruin, ‘Adolescentenstrafrecht. Jeugdstrafrecht in beweging’, TPWS 2014/7.

7 Vorig jaar zijn in dat kader de eerste twee onderzoeksrapporten verschenen: C.S. Barendregt et al, *Identificeren van 18- tot 23-jarigen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht: een pilot*, Den Haag: WODC 2016 en A.M. van der Laan et al, *Adolescentenstrafrecht. Beleidstheorie en eerste empirische bevindingen*. Den Haag: WODC 2016. Naar verwachting wordt medio 2017 het rapport van de procesevaluatie uitgebracht.

8 Grotendeels vormgegeven middels het traject Verkenning invulling vrijheidsbeneming justitiële jeugd; zie nader omtrent de voortgang van dat traject *Kamerstukken II 2016/17, 28741, 29*.

9 Onder meer E.M. Mijnaerds en E.R. Rensen, ‘De officier van justitie en het adolescentenstrafrecht: Twee, geloven op één kussen?’, *FJR 2017/14*.

10 *Kamerstukken II 2016/17, 28741, 29*.

11 Van der Laan et al 2016, a.w.

senen van 23 jaar en ouder,¹² blijkt uit het onderzoeksrapport dat de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen is toegenomen van nog geen 1% voor invoering van het ASR tot 3-4% van alle strafzaken tegen 18- tot 23-jarigen na invoering van het ASR.¹³ Met andere woorden, het ASR lijkt op basis van deze bevindingen (brede) ingang te hebben gevonden. Opmerkelijk is dat deze toename slechts in geringe mate is toe te schrijven aan de doelgroep waar de verruiming van het ASR nu juist specifiek op zag: de 21- en 22-jarigen. Van alle jongvolwassenen op wie in de eerste vijf kwartalen na invoering van het ASR het jeugdstrafrecht is toegepast beslaat hun aandeel 9,7%. Relatief gezien is dat aandeel overigens best hoog, aangezien dat aandeel in de vijf kwartalen voorafgaand aan de invoering van het ASR 2,5% betrof.¹⁴ Ondanks dat het vóór invoering van het ASR wettelijk niet mogelijk was, werd in de praktijk het jeugdstrafrecht kennelijk toch in enkele strafzaken toegepast op 21- en 22-jarigen. Op basis van dit – op zichzelf wonderbaarlijke gegeven – alsook het voorgaande, rijst de vraag naar de vooronderstelde noodzaak van invoering van de Wet ASR. Wat heeft de wetwijziging concreet ‘opgeleverd’ en was die wetwijziging wel nodig of had ook kunnen worden volstaan met beleidsmaatregelen om art. 77c Sr de gewenste impuls te geven? De noodzaak van de Wet ASR stond ook overigens indertijd al ter discussie, onder andere in het licht van de door de wetgever vooronderstelde verhoging van de maatschappelijke veiligheid.¹⁵ Het wachten is in zoverre op de nadere empirische bevindingen van het WODC-onderzoeksprogramma.

Of het ASR wordt toegepast en zo ja, ook ten aanzien van de nieuwe doelgroep van 21- en 22-jarigen, is niet alleen aan de rechter – waarover als gezegd in de volgende paragraaf meer – maar ook en zelfs eerst en vooral aan de officier van justitie. Die heeft namelijk een belangrijke regierol in het kader van de vroegtijdige aandacht voor de ontwikkelingsfase van de jongvolwassen verdachte.¹⁶ De officier dient zich op grond van het nieuwe art. 63, vijfde en zesde lid Sv reeds bij zijn vordering tot inbewaringstelling van de jongvolwassen verdachte af te vragen of hij bij de berechting van de verdachte toepassing van het jeugdstrafrecht zal gaan vorderen ex art. 77c Sr. Indien hij inderdaad voornemens is dat te doen, geldt op grond van de Richtlijn¹⁷ als uitgangspunt dat de preventieve hechtenis plaatsvindt in een justitiële jeugdinrichting. De wettelijke voorziening tot deze uitzondering – immers, normaal gesproken vindt de preventieve hechtenis van een meerderjarige verdachte plaats in een huis van bewaring – wordt geboden door art. 8, eerste lid, onderdeel

a, Bijj. Opmerkelijk aan dat voorschrift is dat voor plaatsing van een jongvolwassen verdachte in een jeugdinrichting de vordering van de officier noodzakelijk is, hetgeen de ambts-halve mogelijkheden daartoe voor de rechter-commissaris (en raadkamer) inperkt. Dat daargelaten¹⁸ is het met deze specifieke hechtenismogelijkheid te nemen ‘voorschot’ op de uiteindelijke tenuitvoerlegging van een met toepassing van het ASR opgelegde jeugdsanctie in mijn optiek zinvol. En wel om dezelfde inhoudelijke reden als bij de zogeheten pré-*ISD*, waarbij verdachte zeer actieve veelplegers op aanbeveling van het OM hun preventieve hechtenis reeds doorbrengen in een *ISD*-inrichting in plaats van in een regulier huis van bewaring.¹⁹ De *ISD*-praktijk leert bovendien dat de door het OM in een vroeg stadium gemaakte keuze de rechter niet hindert om ter zitting een eigenstandig straftoemtingsoordeel te vormen.²⁰ Schuyt heeft er evenwel moeite mee omdat “de straf toch eigenlijk het eindpunt van het strafproces moet zijn, waar alle onderdelen uit het proces samenkomen”.²¹ Zij typeert deze afdoening als “een menukaart waaruit een nagerecht moet worden gekozen, terwijl je nog niet weet hoe machtig het hoofdgerecht zal zijn”. Hoe dan ook, in de ASR-praktijk blijkt vooralsnog relatief weinig gebruik te worden gemaakt van deze detentiemogelijkheid: in het eerste jaar na invoering van het ASR bracht slechts 15% van de jongvolwassenen bij wie de pleegleeftijd van een delict, gepleegd na de invoering van het ASR, tussen de 18 tot 23 jaar lag, de preventieve hechtenis in een jeugdinrichting door.²²

Opmerking verdient voorts dat in dat eerste jaar na invoering van het ASR een aanzienlijk deel van de zaken waarin uiteindelijk art. 77c Sr is toegepast in het geheel niet gepaard ging met preventieve hechtenis. Dit bracht de WODC-onderzoekers tot de stelling dat het jeugdstrafrecht kennelijk ook bij minder ernstige of complexe zaken van jongvolwassenen wordt toegepast dan door de wetgever is beoogd.²³ In de memorie van toelichting bij de wet ASR staat namelijk dat de toepassing van het jeugdstrafrecht op jongvolwassenen daders afhankelijk is van zowel de persoonlijkheid van de dader als de ernst van het gepleegde feit.²⁴ Hoewel dit laatste criterium volgens de wet geen (zelfstandige) grond

12 Zie voor de cijfers A.M. van der Laan en H. Goudriaan, *Monitor Jeugdcriminaliteit. Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit 1997 t/m 2015*, WODC/CBS 2016.
 13 Van der Laan et al 2016, a.w., p. 95-96.
 14 Ibidem, p. 96. Zie voor enkele voorbeelden waarin het ASR wel is toegepast op 21- of 22-jarigen: Rb. Noord-Holland 10 mei 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:3785; Rb. Oost-Brabant 3 mei 2017, ECLI:NL:RBOBR:2017:2440; Rb. Gelderland 20 december 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:6900 en Rb. Overijssel 3 juni 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:1981.
 15 Onder meer in De Bruin 2014, a.w.
 16 Nader hierover in Mijnaerends en Rensen 2017, a.w.
 17 Richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten, incl. strafmaten Halt, *Strct.* 2016, 48815.

18 Nader daarover in onder meer C. Reijntjes-Wendenburg, ‘Het adolescentenstrafrecht: een evaluatie van de eerste negen maanden rechtspraak’, *DD* 2015/21, p. 199-214.
 19 *Kamerstukken II* 2015/16, 31110, 18, p. 3. In het kader van de *ISD*-maatregel zijn overigens momenteel pilots gaande, specifiek voor de 18- tot 23-jarige zeer actieve veelplegers die tot deze sanctie zijn veroordeeld. Zie (ook) S. Struijk, ‘De hedendaagse veelpleger: een nieuwe sanctionering geveerd?’, *Sancties* 2013/1, p. 1-5.
 20 S. Struijk, *De ISD in perspectief*, dissertatie EUR, Nijmegen: Wolf LP 2011.
 21 P.M. Schuyt, ‘Bestrafing van adolescenten: punitief of pedagogisch?’, *Strafblad* 2014/1, p. 43.
 22 Van der Laan et al 2016, a.w., p. 109.
 23 Ibidem.
 24 *Kamerstukken II* 2012/13, 33498, 3, p. 19. Hoewel dit op p. 21 nog enigszins wordt genuanceerd, wordt elders nog veelvuldig verwezen naar het belang van de ernst van het feit, naast de persoonlijkheid en ontwikkelingsfase van de dader (onder meer *Kamerstukken I* 2013/14, 33498, C, p. 4). Slechts in combinatie met de aanwezigheid van slachtoffers en/of nabestaanden zou de ernst van het delict in de optiek van toenmalig staatssecretaris Teeven een contra-indicatie kunnen vormen voor toepassing van het ASR (*Handelingen II* 30 mei 2013, 89-4-5).

is voor toepassing van het jeugdstrafrecht,²⁵ blijkt het in de ASR-praktijk wel degelijk een rol te spelen, en wel als contra-indicatie voor toepassing van het jeugdstrafrecht. Zo heeft het OM een eigen wegingslijst ontwikkeld op basis waarvan in een vroegtijdig stadium, los van het advies van de andere bij de toepassing van het ASR betrokken partijen zoals de reclassering, de Raad voor de Kinderbescherming of het NIFP, kan worden beoordeeld of het vorderen van toepassing van art. 77c Sr tot de mogelijkheden behoort. Als contra-indicaties hebben volgens deze wegingslijst te gelden 'het weigeren van begeleiding, de ernst van het feit alsmede de justitiële documentatie van de jongvolwassenen'.²⁶ Ook uit de Richtlijn volgt dat de ernst van het feit een contra-indicatie is voor toepassing van het jeugdstrafrecht ex art. 77c Sr. Bij de beslissing of toepassing van het jeugdstrafrecht dient te worden gevorderd speelt namelijk een rol 'of een interventie uit het jeugdstrafrecht een meer zinvolle reactie kan bieden en *nog recht doet [cursief auteur]* aan de aard en ernst van het delict en het justitieel verleden'.

Los van de ernst van het delict wordt voorts, net als in de wegingslijst, ook hier de justitiële voorgeschiedenis van de jongvolwassen verdachte in de afweging betrokken, waarbij de omstandigheid van (forse) recidive als contra-indicatie voor toepassing van het jeugdstrafrecht wordt geduid. Dat beeld komt ook naar voren in de (contra-)indicatiecriteria die worden gehanteerd door de bij de afweging tot toepassing van het jeugd- of volwassenstrafrecht adviserende partijen, zoals opgenomen in het 'wegingskader ASR' (reclassering),²⁷ respectievelijk de 'wegingslijst ASR' (NIFP).²⁸ Ook op dit punt lijkt te worden afgeweken van hetgeen door de wetgever is beoogd. Bij de parlementaire behandeling is namelijk meermalen gesteld dat het ASR vooral is bedoeld voor daders van relatief zware delicten, voor veelplegers en voor extra kwetsbare daders.²⁹ Dit werd voor een deel onderbouwd door de stelling dat zowel bij de afdoening van minder ernstige delicten als bij *first offenders* een geïntensiveerde nadruk op de persoonlijkheid van de dader en diens ontwikkelingsfase minder voor de hand ligt, terwijl bij de afdoening van ernstige delicten en ten aanzien van veelplegers eerder aanleiding zou bestaan voor gedragskundig onderzoek. Hoewel daar een kern van waarheid in zit, heeft het er toch minstens de schijn van dat hiermee werd toegeredeneerd naar een bepaalde uitkomst, te weten een ruimere toepassing van het jeugdstrafrecht op jongvolwassen daders. Bovendien geeft het feit dat de praktijk op beide genoemde aspecten – de ernst van het gepleegde delict en de justitiële voorgeschiedenis – afwijkt van hetgeen de wetgever met de toepassing van het ASR heeft

beoogd, aanleiding tot verwarring. Het geeft in ieder geval een geheel eigen betekenis aan het uitgangspunt van een zo flexibel mogelijke sanctionering van adolescente daders. De nabije toekomst zal moeten uitwijzen hoe de vorderings- en adviseringspraktijk definitief omgaat met deze (en andere) indicatiecriteria voor toepassing van het ASR. Vooralsnog wijst onderzoek uit dat zowel het OM als de reclassering en het NIFP slechts in geringe mate gebruikmaken van hun wegingslijsten/-kaders, dan wel dat ze de gebruikmaking daarvan slecht tot matig registreren.³⁰

3. Toepassing van het ASR door de rechter

De voorgaande algemene lijnen roepen de vraag op hoe de rechter de wettelijke gronden voor toepassing van het ASR duidt. Aan de hand van voornamelijk recente uitspraken³¹ wordt hierna ingezoomd op de vraag of de rechter acht slaat op de ernst van het delict en de justitiële voorgeschiedenis en zo ja, in welke relatie tot de wettelijke toepassingsgronden. Een belangrijk obstakel bij de beantwoording van die vraag wordt overigens gevormd door het feit dat er bij de afweging of toepassing dient te worden gegeven aan het ASR geen specifieke motiveringsplicht geldt voor de rechter. Dat was aanvankelijk wel beoogd voor de gevallen waarin de rechter, ondanks een vordering daartoe, geen toepassing zou geven aan het ASR, maar gedurende de parlementaire behandeling is daar van afgezien. Hoewel de rechter niettemin onverkort gehouden is aan het bepaalde in art. 359 lid 2 Sv, en vooral, de vaste rechtspraak daaromtrent, komt het in de praktijk toch voor dat de uitspraak een summier (standaard) motivering bevat³², waaruit niet helder valt op te maken welke overwegingen ten grondslag liggen aan de beslissing om wel of niet het ASR toe te passen. Hierbij worden dan weinigzeggende bewoordingen gehanteerd als de "rechtbank ziet in hetgeen uit de stukken en ter terechtzitting naar voren is gekomen omtrent de ontwikkelingsfase waarin de verdachte zich bevindt, grond om recht te doen overeenkomstig de bijzondere bepalingen voor jeugdige personen"³³, of bewoordingen als "de conclusies en adviezen en onderliggende gronden van de rapporteurs worden overgenomen".³⁴ In veel gevallen wordt dan gelukkig nog wel verwezen naar de inhoud van de voorliggende adviezen³⁵ en/of de eigen indruk die de rechter ter terechtzitting van de persoon van verdachte heeft gekregen³⁶. Een goed voorbeeld van een uitspraak waarin beide verwijzingen en overwegingen worden geïntegreerd, betreft

25 In tegenstelling tot art. 77b Sr, waar dit wel een grond is voor toepassing van het volwassenstrafrecht op 16- of 17-jarigen en zelfs een zelfstandige grond. Zie nader onder meer J. uit Beijerse, 'De toepassing van een volwassensanctie bij 16- en 17-jarigen', *DD* 2009/10 (75), p. 1067-1088.

26 Mijnaerends en Rensen 2017, a.w.

27 Van Montfoort/Ministerie van Veiligheid en Justitie, *Instructies en toelichting Wegingskader Adolescentenstrafrecht*, 2014.

28 L. Vogelvang en M. Kempes, *(Jong)Volwassen? Gebruik indicatiecriteria adolescentenstrafrecht*, NIFP 2014.

29 Onder meer in *Kamerstukken II* 2012/13, 33498, 3, p. 6 en *Kamerstukken I* 2013/14, 33498, C, p. 4.

30 Respectievelijk Mijnaerends en Rensen 2017, a.w. en L. Vogelvang en M. Kempes, *Implementatie van de wegingslijst adolescentenstrafrecht bij het NIFP*, NIFP 2015 en Van der Laan et al 2016, a.w., p. 105.

31 Zie voor een beschouwing van de eerste negen maanden rechtspraak Reijntjes-Wendenburg 2015, a.w.

32 Overigens precies hetgeen waar de RSJ beducht voor was in haar advies tegen invoering van de motiveringsplicht: *Wetsvoorstel adolescentenstrafrecht. Een gemiste kans*, advies van 14 maart 2012.

33 Rb. Den Haag 28 januari 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:816. Vgl. ook eerder Rb. Noord-Nederland 21 oktober 2014, ECLI:NL:RBNNE:2014:5336, zij het dat daarin werd afgezien van toepassing van het ASR.

34 Bijvoorbeeld Hof Den Haag 8 december 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:3634 en Rb. Oost-Brabant 8 juli 2016, ECLI:NL:RBOBR:2016:3632.

35 Bijvoorbeeld Rb. Noord-Holland 16 juni 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:5032 en Rb. Oost-Brabant 8 juli 2016, ECLI:NL:RBOBR:2016:3632.

36 Bijvoorbeeld Rb. Noord-Holland 10 mei 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:3785.

een arrest van het hof Den Bosch waarin ten aanzien van een 18-jarige woningovervaller wordt afgezien van toepassing van het ASR.³⁷ Onder verwijzing naar de psychiatrische rapportage waarin wordt geadviseerd tot toepassing van het ASR en dus tot toepassing van het jeugdstrafrecht, ziet het hof in die rapportage aanknopingspunten die juist toepassing van het volwassenenstrafrecht indiceren. De psychiater “stelt namelijk vast dat de verdachte goed lijkt te hebben nagedacht over het ten laste gelegde en het risico van de overval goed heeft ingeschat. Daarnaast vermeldt het rapport dat de verdachte zijn ouders commandeert en zij zich voegen naar zijn eisen. Op grond van die constatering lijkt het dat de verdachte juist overwicht geniet, hetgeen tegenstrijdig is met de stelling van de verdediging dat de verdachte beïnvloedbaar zou zijn.” Naast de inhoud van de adviezen heeft het hof tevens “acht geslagen op de indruk die de persoon van de verdachte ter terechtzitting heeft gemaakt. Tijdens de beantwoording van vragen van het hof heeft de verdachte blijk gegeven van een doordachte wijze van antwoorden. De verdachte gaf immers weloverwogen op sommige vragen antwoord en op bepaalde vragen juist niet. Voorts is geen ziekelijke stoornis of gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens bij de verdachte geconstateerd. Er is dus geen aanleiding tot afwijking van de hoofdregel dat meerderjarige verdachten overeenkomstig het volwassenenstrafrecht worden berecht. Gelet op het voorgaande is het hof met de rechtbank van oordeel dat er onvoldoende concrete aanwijzingen zijn om af te wijken van deze hoofdregel.”

In andere uitspraken zijn de overwegingen van de rechter echter beknopt(er) en weinig inzichtelijk; bijvoorbeeld in de in de inleiding genoemde uitspraak van de rechtbank Gelderland.³⁸ Naar het oordeel van de rechtbank volgt uit de rapportages “onder meer dat verdachte een sociaal-emotioneel onrijpe man is met zowel cognitieve als sociale beperkingen en dat hij sociaal-emotioneel achterloopt op leeftijdsgenoten. De rechtbank vindt daarom in de persoon van de verdachte, wat onder meer blijkt uit bovengenoemde rapporten, grond om recht te doen overeenkomstig de bepalingen van het jeugdstrafrecht.” Nu lijkt het wellicht vanzelfsprekender om de beslissing om af te zien van toepassing van het ASR uitvoeriger te motiveren dan de beslissing om, zoals gevorderd en geadviseerd, wel toepassing te geven aan het ASR. Mijns inziens verdient het echter, gelet op het feit dat toepassing van het jeugdstrafrecht op 18- tot 23-jarigen een uitzondering vormt op de hoofdregel, aanbeveling om niet te volstaan met een summiere verwijzing naar de eigen indruk ter zitting of de voorliggende adviezen, maar consequent een nadere onderbouwing te geven door in de uitspraak uitdrukkelijk de aspecten op te nemen die doorslaggevend zijn voor de beslissing om het ASR wel of niet toe te passen.³⁹ Alleen dan wordt immers duidelijk in

hoeverre en in welke mate de rechter bepaalde (contra-)indicatiecriteria heeft betrokken in zijn beoordeling; bijvoorbeeld met betrekking tot de omstandigheid van recidive als (contra-)criterium. Indien de uitspraak eerst een uitvoerige weergave behelst van de adviezen, rapporten en conclusies van de rapporteurs, waaronder het gegeven dat de 18-jarige verdachte reeds eerder is veroordeeld voor strafbare feiten, om vervolgens te volstaan met de overweging dat gelet “op de genoemde rapportages, de gegeven adviezen en de geschetste persoonlijkheid van de verdachte” het ASR wordt toegepast,⁴⁰ blijft alsnog in het midden in hoeverre de recidive van verdachte heeft meegewogen in de beoordeling en afweging van alle persoons- en delictomstandigheden. Kennelijk staat in de optiek van deze rechters de omstandigheid van recidive als zodanig niet in de weg aan toepassing van het jeugdstrafrecht ex art. 77c Sr, zoals ook het geval is in enkele andere uitspraken, waarbij soms zelfs uitdrukkelijk wordt gesteld dat in het nadeel van verdachte rekening zal worden gehouden met die genoemde omstandigheid.⁴¹ Nu dit haaks staat op het vorderingsbeleid van het OM, waarbij de omstandigheid van recidive als gezegd als contra-indicatie geldt, valt het mijns inziens te betreuren dat uit de meerderheid van de uitspraken niet goed zichtbaar wordt wat ‘het’ standpunt van ‘de’ rechterlijke macht in dezen is. Zonder afbreuk te willen doen aan de rechterlijke straftoemingsvrijheid, zou het goed zijn als de rechter meer expliciet een standpunt hierover inneemt, om de eerdergenoemde ruis tussen de wetsgeschiedenis en de praktijk weg te nemen.

Waar het gaat om het aspect van de ernst van het feit treedt – als vermeld – ook een dergelijke ruis op. Uiteraard dient de rechter dit aspect te betrekken in zijn beoordeling, maar dan *niet* bij de beantwoording van de vraag of hij aanleiding ziet het jeugdstrafrecht toe te passen op de jongvolwassen verdachte – het is immers niet als grond in de wet opgenomen – maar ‘pas’ daarna bij de concrete straftoemeting en bij de beantwoording van de vraag welke jeugd- of volwassensanctie dient te volgen. Een analyse van de betreffende rechtspraak⁴² laat zien dat die lijn in veel gevallen wordt gevolgd.⁴³ Toch zijn er ook uitspraken waarin de ernst van het delict wel degelijk als maatstaf wordt gehanteerd bij de beoordeling of het ASR moet worden toegepast of niet. In sommige gevallen acht de rechter de ernst van het delict geen beletsel voor toepassing van het ASR.⁴⁴ In andere ge-

37 Hof 's-Hertogenbosch 25 januari 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:299. De verdachte was overigens een *first offender*.

38 Rb. Gelderland 20 december 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:6900.

39 Zoals onder meer is gebeurd in: Rb. Noord-Nederland 31 juli 2017, ECLI:NL:RBNNE:2017:2890; Rb. Den Haag 26 juni 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:6991 en Rb. Overijssel 13 mei 2016, ECLI:NL:ROVE:2016:1663.

40 Rb. Rotterdam 20 juli 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:6065.

41 Zoals het geval in Rb. Limburg 24 januari 2017, ECLI:NL:RBLIM:2017:607. Zie voor twee andere voorbeelden waarin het jeugdstrafrecht werd toegepast in (of ondanks) het geval van recidive: Rb. Oost-Brabant 21 juli 2017, ECLI:NL:RBOBR:2017:3922 en Rb. Den Haag 26 juni 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:6991.

42 Zie, heel beknopt, ook S. Struijk, ‘Wel flexibeler, niet makkelijker – tweeenhalf jaar adolescentenstrafrecht’, *Sancties* 2016 (5-41), p. 249-253.

43 Zie onder meer Hof 's-Hertogenbosch 25 januari 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:299; Rb. Rotterdam 9 augustus 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:6333; Rb. Den Haag 26 juni 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:6991; Rb. Rotterdam 23 juni 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:5264; Rb. Noord-Holland 16 juni 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:5032; Rb. Noord-Holland 10 mei 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:3785 en Rb. Overijssel 3 juni 2016, ECLI:NL:ROVE:2016:1981.

44 Zoals het geval in Rb. Zeeland-West-Brabant 3 september 2015, ECLI:NL:RBZWB:2015:5804 en Rb. Midden-Nederland 10 maart 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:1423.

vallen ziet de rechter daarentegen mede op die grond juist af van toepassing van het ASR.⁴⁵ Daarbij speelt overigens de maximale duur van de jeugd-detentie (zijdellings) ook een rol. Op grond van art. 77i Sr is de duur van de jeugd-detentie ten hoogste 24 maanden. Zowel bij de behandeling van het wetsvoorstel ASR als na invoering van de wet klonk de roep deze duur te verhogen naar 48 maanden voor de 18- tot 23-jarige daders zodat de rechter bij het opleggen van jeugd-detentie meer armslag zou hebben om recht te doen aan de ernst van de (veelal) door hen gepleegde delicten. Daartoe bestond echter onvoldoende steun en eind 2016 werd door de regering het standpunt ingenomen dat hier pas na de uitkomsten van het eerdergenoemd WODC onderzoeksprogramma nader over wordt gesproken.⁴⁶ Desondanks is het interessant om te bezien in hoeverre rechters de maximale duur van de jeugd-detentie thans betrekken in hun oordeel om al dan niet het ASR toe te passen. Staat de huidige duur van 24 maanden in de praktijk in de weg aan toepassing van het ASR? Die vraag valt niet eenduidig te beantwoorden, al was het maar omdat er bij toepassing van het ASR niet louter kan worden gekozen voor veroordeling tot een jeugd-detentie en er daarnaast nog andere jeugdsancties bestaan. Het enkele feit dat er door een rechter wel of geen jeugd-detentie wordt opgelegd, zegt als zodanig dus nog niet veel. Dat geldt ook voor de opgelegde duur van de jeugd-detentie, in het geval die sanctie in combinatie met een andere jeugdsanctie is opgelegd. Toch geven de statistieken wel enig inzicht. In 59% van de opgelegde (deels) onvoorwaardelijke jeugd-detenties in 2015 betreft de straf minder dan twee maanden en in slechts 12% van de gevallen is sprake van een straf van zes maanden of langer.⁴⁷ De jeugd-detentie wordt in de praktijk dus zelden voor de maximale duur van 24 maanden opgelegd.⁴⁸ Treffend in dit verband is een uitspraak van de rechtbank Noord-Holland waarin wordt opgemerkt dat “de officier van justitie bij een eis van een jeugd-detentie van 24 maanden – kennelijk – het jeugdstrafrecht anders toepast dan de rechtbank” en, alles afwegende, een jeugd-detentie voor de duur van 12 maanden passend en geboden acht voor de door de jongvolwassene gepleegde invoer van cocaïne.⁴⁹ In een zaak waarin een 19-jarige verdachte werd veroordeeld voor een reeks gewapende overvallen besloot de rechtbank Amsterdam daarentegen dat nu de deskundigen en de reclassering “geen concrete maatregelen hebben geadviseerd die zien op de pedagogische beïnvloeding van verdachte” het “enige concrete gevolg van de eventuele beslissing het adolescentenstrafrecht toe te passen zou zijn, dat de rechtbank niet meer straf zou kunnen opleggen dan de maximale duur van jeugd-detentie”

terwijl die straf volstrekt geen recht zou doen aan de ernst en de hoeveelheid van de bewezen verklaarde feiten.⁵⁰ De rechtbank veroordeelde de jongvolwassene vervolgens met toepassing van het volwassenstrafrecht tot een gevangenisstraf voor de duur van 5 jaren. Kortom, de rechterlijke straf-toemetingsoverwegingen verschillen – en dat mag geen verrassing zijn – van geval tot geval. Om meer inzicht te verkrijgen in de positie en het belang van de ernst van het feit alsook de eventuele noodzaak om de maximale duur van de jeugd-detentie te verhogen, is een langduriger en grondiger onderzoek naar de wijze waarop de rechter het ASR toepast wenselijk.

4. Besluit

In het voorgaande is (vluchtig) geanalyseerd in hoeverre bij de concrete invulling van de wettelijke gronden van art. 77c Sr, ‘de persoonlijkheid van de verdachte’ en ‘de omstandigheden waaronder het feit is begaan’, de aspecten van recidive en de ernst van het feit een rol spelen, maar er valt uiteraard nog veel meer over te zeggen en te verklaren. Dit geldt temeer nu door de Hoge Raad de lezing van advocaat-generaal Bleichrodt is bevestigd dat gelet op de straftoemingsvrijheid van de feitenrechter “de enkele omstandigheid dat de persoonlijke ontwikkeling van de verdachte volgens de geraadpleegde deskundigen op verschillende terreinen is gestagneerd en dat de verdachte volgens deze deskundigen wordt gekenmerkt door zijn onrijpe karakter”, niet meebrengt dat het hof ook daadwerkelijk was gehouden het jeugdstrafrecht toe te passen.⁵¹ Juist nu die eigen afweging door de rechter tot uitgangspunt wordt genomen, verdient het aanbeveling dat de rechter zijn beslissing om al dan niet toepassing te geven aan het ASR consequent onderbouwt in de uitspraak. Dit kan bijdragen aan de (door)ontwikkeling van het ASR en de onderlinge afstemming van alle daarbij betrokken partijen, niet alleen met betrekking tot voornoemd tweetal aspecten, maar ook in het kader van de (wellicht) lastig te duiden wettelijke grond van de persoonlijkheid van de verdachte. Gelet op de ratio van het ASR is het niet verwonderlijk dat de rechterlijke macht zich hierbij voornamelijk blijkt toe te spitsen op de ontwikkeling(s)problematiek van de jongvolwassen verdachte en diens intelligentieniveau, gemoedstoestand en copingvaardigheden. Dat zijn immers ‘de’ aspecten waar bij de parlementaire behandeling aan werd gedacht toen men sprak van de te verwachten doelgroep van extra kwetsbare verdachten. In zoverre lijkt er op dit punt (toch nog) sprake van enige conformiteit. Aan de hand van nadere inspanningen om de werkelijke doelgroep van 18- tot 23-jarige jongvolwassenen op wie het ASR wordt toegepast, te identificeren,⁵² zal in vervolgonderzoek moeten worden bezien in hoeverre dat inderdaad ook zo is, of dat de wettelijke gronden en alle daarbij meegenomen indicatiecriteria nadere aanscherping en afstemming behoeven.

45 Zoals het geval in Rb. Amsterdam 6 juli 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:4212 en Rb. Noord-Nederland 28 juli 2015, ECLI:NL:RBNNE:2015:3686. Zie ook Rb. Den Haag 22 oktober 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:12109 waarin de Rechtbank in de persoonlijkheid van de verdachte en de omstandigheden waaronder de overval is gepleegd, afgezet tegen de ernst van het feit, geen grond ziet toepassing te geven aan het ASR.

46 Kamerstukken II 2016/17, 28741, 29.

47 S.N. Kalidien, *Criminaliteit en rechtshandhaving 2015*, CBS, WODC, Raad voor de Rechtspraak 2016.

48 Bijvoorbeeld Rb. Overijssel 3 juni 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:1981.

49 Rb. Noord-Holland 10 mei 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:3785.

50 Rb. Amsterdam 6 juli 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:4212.

51 HR 24 mei 2016, ECLI:NL:HR:2016:949 en CAG 12 april 2016, ECLI:NL:PHR:2016:382.

52 Dit bleek (nog) niet zo eenvoudig te zijn, zie C.S. Barendregt et al 2016, a.w.